

Trendbeeld

Trends en ontwikkelingen in Eenheid Amsterdam

Inleiding en conclusie

De wereld om ons heen verandert continu. Dit heeft invloed op de maatschappij in haar geheel en op de veiligheid in het bijzonder. Het is voor de politie dan ook van groot belang om te weten wat er speelt, welke ontwikkelingen zich voor doen en met welke problemen burgers mogelijk te maken krijgen. Zeker in de Eenheid Amsterdam, waar de hoofdstad onderdeel vormt van het werkgebied maar waar ook meer lokale ontwikkelingen spelen in de regio's, zijn de veranderingen waarmee de politie te maken krijgt zeer divers van aard.

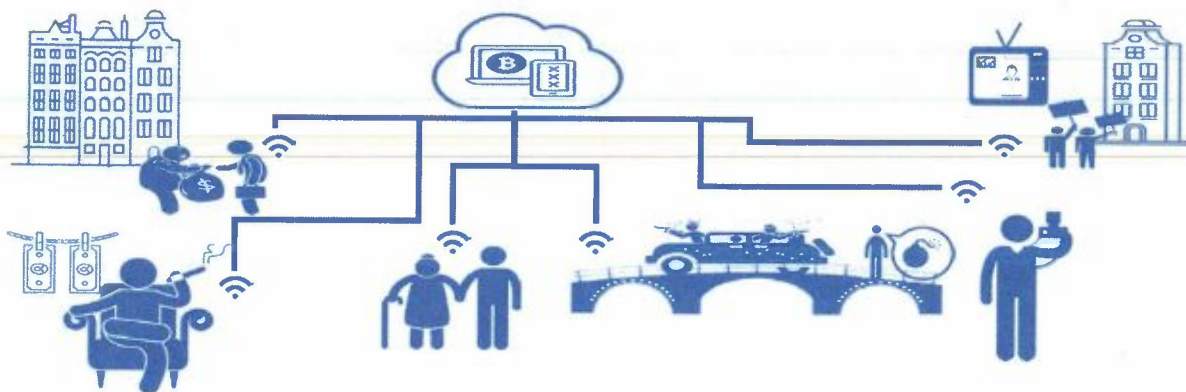
Verantwoording

Op basis van enkele brainstormsessies met experts binnen de Dienst Regionale Informatie Organisatie zijn diverse thema's en onderwerpen benoemd die op dit moment relevant zijn binnen de Eenheid Amsterdam. Vervolgens is in literatuur, mediaberichten, politiedata en de veiligheidsmonitor binnen deze thema's gezocht naar specifieke ontwikkelingen en trends. Het *Nationaal Dreigingsbeeld 2017 (NDB)*, het *Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017 (SOCTA)* en het *Dreigingsbeeld Rotterdam 2017* zijn hierbij belangrijke bronnen geweest. Daarnaast is gebruik gemaakt van het Regionaal Inlichtingen Beeld Ondernijning (RIBO) en een studie gericht op ontwikkelingen op het gebied van veiligheid in Amsterdam:

Naar een visie op Amsterdamse stedelijke veiligheid. Tot slot zijn OM en gemeenten gevraagd om te reageren op een conceptstuk en aanvullende bronnen te leveren.

Conclusie

De afgelopen jaren lag de focus van de Eenheid Amsterdam met name op de High Impact Crimes. Op veel van de huidige prioriteiten gaat het goed, de criminaliteitscijfers dalen. Maar veiligheid bestaat niet alleen uit criminaliteitscijfers en veel thema's zijn niet in cijfers te vatten. In dit Trendbeeld staan trends beschreven die zich voordoen in het veiligheidsdomein. De belangrijkste conclusie is dat **'Technologisering'** het thema is dat als een rode draad door alle ontwikkelingen heen loopt. Er wordt dan ook geadviseerd om als politieorganisatie mee te bewegen in deze ontwikkelingen en zich op te maken voor de grote uitdagingen die op dit gebied te wachten staan. Ook is bekend dat een groot deel van de ondermijnende criminaliteit in de Eenheid Amsterdam, waar de afgelopen jaren flink op is geïnvesteerd, verband houdt met (conflicten op) de cocaïnemarkt. Dit legitimeert een verhoogde aandacht voor het onderliggende probleem: de **cocaïnehandel**. Tot slot is gebleken dat de **druk op de stad** en omliggende gebieden de afgelopen jaren sterk is gestegen, door een toename van inwoners, toeristen en bezoekers. Deze ontwikkeling zal zich doorzetten en een toenemende druk blijven leggen op alle partners die zich bezig houden met veiligheid en leefbaarheid.

Korte terugblik

Sinds enkele jaren is er sprake van een afname van High Impact Crimes (HIC). HIC hebben de afgelopen jaren de hoogste prioriteit gehad en dit uitte zich binnen de Eenheid Amsterdam onder meer in de Top-600-aanpak en de inrichting van HIC teams op de verschillende districten. Het is niet vast te stellen in hoeverre deze aanpakken verantwoordelijk zijn voor de daling van HIC in Amsterdam in zijn geheel. In een onderzoek naar de daling van het aantal HIC-delicten wordt geconcludeerd dat er onder de Top-600-subjecten inderdaad minder recidive is op HIC-delicten, maar hoe het zit met recidive onder de totale populatie HIC-plegers is niet bekend.¹

Ook op een andere Amsterdamse prioriteit, namelijk 'jeugd', is sprake van een positieve ontwikkeling. De cijfers over jeugdcriminaliteit nemen al meerdere jaren af.

Deze bevindingen passen binnen een bredere ontwikkeling: sinds de eeuwwisseling is er sprake van een algehele afname van het totaal aantal geregistreerde misdrijven. De Eenheid Amsterdam is hierin niet uniek. Op landelijk niveau en in veel andere Westerse landen is al jaren een daling te zien van de geregistreerde criminaliteit. Dit wordt ook wel 'The Crime Drop' genoemd. Ook uit de slachtofferenquêtes, die ontwikkeld zijn om de daadwerkelijke criminaliteit te meten, komt een daling van de criminaliteit naar voren. Tot slot laat het gevoel van onveiligheid een positieve ontwikkeling zien. Hoewel het Amsterdamse percentage nog altijd hoger ligt dan het landelijke, geven sinds 2013 steeds minder mensen aan zich wel eens onveilig te voelen in de eigen buurt. Vier 'grote verklaringen' voor de dalende criminaliteit in Nederland zouden zijn: de toegenomen preventiebereidheid onder burgers en bedrijven (ook wel *security hypothese* genoemd), herstel van capaciteit en gezag strafwet, verdwijnen van de criminaliteit plegende

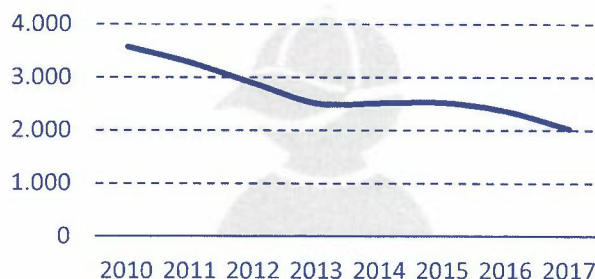
ONVEILIGHEIDSGEVOELENS

Percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt in eigen buurt

	2012	2013	2014	2015	2016
Amsterdam	25,2	26,6	24,0	24,9	22,6
Nederland	18,0	18,8	18,2	18,1	16,4

Bron: Veiligheidsmonitor CBS

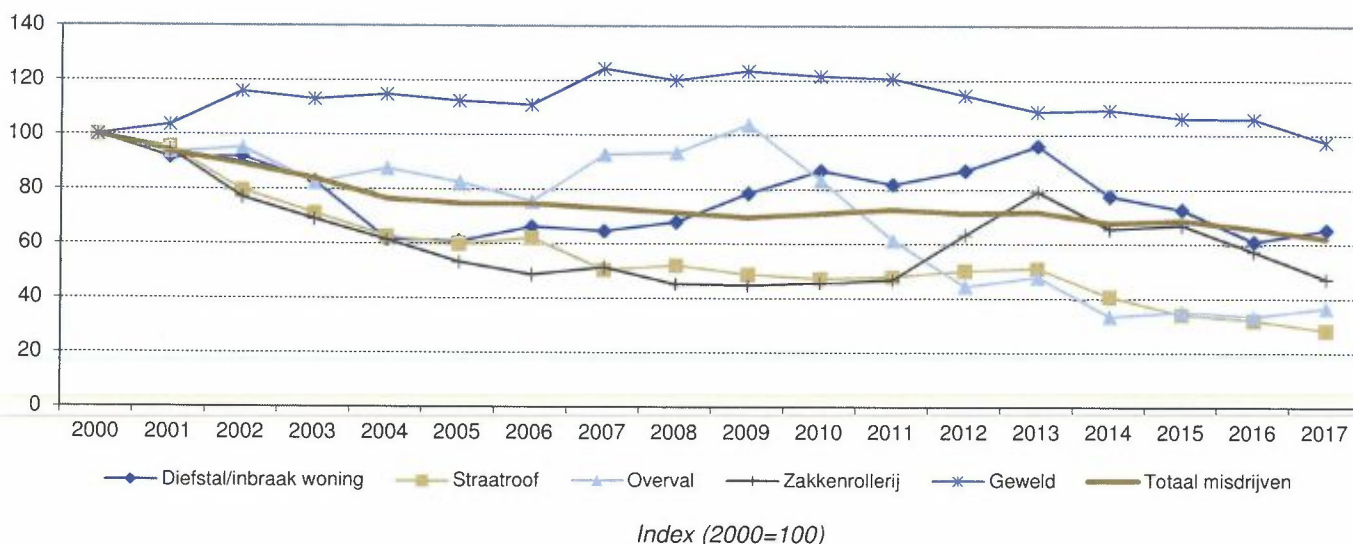
MINDERJARIGE VERDACHTEN

Aantal minderjarige verdachten bij totaal aantal misdrijven

harddrugsverslaafden en een actief stimulerende rol van de overheid (inzet op preventie en repressie). Echter, omdat er ook in andere Westerse landen sprake is van een dalende trend, moet gezocht worden naar een verklaring die voor alle landen van toepassing kan zijn. Dit overwegende lijkt de *security hypothese* de meest valide hypothese voor de daling van de

ONTWIKKELING MISDRIJVEN EENHEID AMSTERDAM 2000-2017

¹ Boïng, B. en I. van der Werf (2015). *Waar zijn de HIC-plegers? Toetsing van 5 hypothesen*. Eenheid Amsterdam, DRIO: Analyse en Onderzoek.

criminaliteit.² Ook andere internationale technologische ontwikkelingen zoals de opkomst van sociale media en het bezit en gebruik van smartphones, zouden bijgedragen kunnen hebben aan de daling van (jeugd)criminaliteit. Het ontbreekt echter nog aan diepgaand onderzoek op deze parallelle ontwikkelingen om hier uitspraken over te doen.³

Zoals aangegeven laten de cijfers op het eerste gezicht een positief beeld zien van de ontwikkeling van geregistreerde criminaliteit, zeker als dit wordt afgezet tegen de toenemende drukte in de eenheid. Dit ligt echter genuanceerder. Zo ligt de aangiftebereidheid met 24,7 procent in Nederland, en met name in Amsterdam (20,4%), laag en lijkt deze al jaren af te nemen. Een groot deel van de criminaliteit blijft dan ook buiten beeld van de politie(systemen). Slachtofferschapcijfers⁴ laten over het algemeen ook een dalende trend zien, maar in slachtofferenquêtes wordt alleen gevraagd naar veel voorkomende (cyber)criminaliteit en ook deze geven dus geen compleet beeld. Verder laten andere specifieke vormen van criminaliteit, zoals ondermijning, zich niet vertalen in de cijfers. Het gaat vaak om slachtofferloze delicten (bijvoorbeeld drugshandel) of er is een lage aangiftebereidheid vanwege angst voor represailles. Het WODC en het CBS onderzoeken deze fenomenen momenteel, om hier meer zicht op te krijgen.⁵

Juist op de thema's die buiten alle cijfers vallen, doen zich ontwikkelingen voor waar de nodige zorgen over bestaan. In dit Trendbeeld worden deze ontwikkelingen nader beschreven. Allereerst is er aandacht voor ondermijnende criminaliteit en dan specifiek voor liquidaties, vuurwapens, criminele Albanezen, witwassen, corruptie en drugs. Daarnaast hebben ontwikkelingen op het gebied van technologie en digitalisering, toenemende drukte, polarisatie en burgerparticipatie en zelfredzaamheid de nodige uitwerking op de veiligheid in Amsterdam. Tot slot wordt ingegaan op een aantal kwetsbare groepen in de stad en is er aandacht voor jihadisme.

Ondermijning

In het NDB 2017 wordt geconcludeerd dat op het strategische niveau van georganiseerde criminaliteit weinig veranderingen hebben plaatsgevonden en dat is ook de verwachting voor de komende vier jaar. Er zijn geen nieuwe vormen van georganiseerde criminaliteit gesignaleerd en de aard, omvang en gevolgen veranderen niet dusdanig dat dit tot grote verschuivingen in de prioritering leidt. Op tactisch/operationeel niveau is daarentegen veel beweging te zien: nieuwe smokkelroutes, diversiteit in criminele activiteiten van de samenwerkingsverbanden en de professionalisering van de samenwerking.

In het NDB wordt verder gesteld dat de ondermijnende en ontwrichtende gevolgen van sommige vormen van georganiseerde criminaliteit moeilijk zijn te overschatten, vooral wanneer de criminaliteit zich nestelt in woonwijken en daar zichtbaar wordt.⁶ In Amsterdam zijn dergelijke signalen onderzocht in de Javastraat. Overigens bleek na dit onderzoek dat er wel veel criminaliteit is in de Javastraat, maar dat alleen grote(re) rechercheonderzoeken een eventuele samenhang boven tafel kunnen krijgen. Een dergelijk onderzoek heeft nog niet plaatsgevonden waardoor (nog) niet geconcludeerd kan worden of er ook sprake is van grootschalige innesteling van criminaliteit en/of ondermijning. Hieronder wordt een aantal specifieke aspecten van ondermijning nader beschreven.

Liquidaties

Verondersteld wordt dat een groot deel van de liquidaties van de afgelopen jaren zijn oorzaak vindt in conflicten op de cocaïnegmarkt. Hoewel het aantal liquidaties dat het afgelopen jaar in Amsterdam heeft plaatsgevonden lager ligt dan voorgaande jaren, zet de trend die reeds in 2015 is geschetst in de wijze waarop de liquidaties worden uitgevoerd nog altijd door. Bij liquidaties wordt met automatische vuurwapens geschoten, veelal op de openbare weg en de van diefstal afkomstige vluchtauto('s) worden doorgaans uitgebrand teruggevonden. De bij de liquidaties betrokken personen zijn vaak jong. Een aantal Amsterdamse subjecten dat te relateren is aan georganiseerde criminaliteit heeft zich de laatste tijd naar het buitenland verplaatst. Ook in het buitenland lopen zij het risico om geliquideerd te worden. Afgelopen juni zijn bijvoorbeeld twee Amsterdammers geliquideerd in de Dominicaanse Republiek.⁷ Amsterdammers komen ook als uitvoerders naar voren bij liquidaties in het buitenland. Zo heeft in november 2017 een liquidatie plaatsgevonden in Marrakech. Voor deze liquidatie zijn twee mannen uit Amsterdam aangehouden.

De betrokkenheid van Amsterdamse subjecten bij de uitvoering van liquidaties is geen uitzondering. Bij veel van de liquidaties die de afgelopen jaren binnen en buiten Amsterdam hebben plaatsgevonden, zijn veelal jonge Amsterdamse criminelen ingezet die tot hetzelfde criminele netwerk behoorden. Binnen de politie bestaat het beeld dat de betrokkenen in dit criminele netwerk inmiddels de liquidaties beroepsmatig uitoefenen. Liquidaties zijn in dit netwerk een vorm van dienstverlening. De huurmoorden worden door verschillende opdrachtgevers in het netwerk uitgezet. Voor zover inzichtelijk zijn alle criminele groeperingen die deze jongens inhuren te relateren aan de cocaïnehandel.⁸

Vuurwapens

Het illegale bezit van vuurwapens vormt een risico voor de

² Waard, J. de (2015). *Daling van geregistreerde criminaliteit: Trends en mogelijke verklaringen*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

³ Weerman, F. (2017). *Social media en smartphones als verklaring voor de daling in jeugdcriminaliteit?* Justitiële Verkenningen, jrg. 43, nr. 1, 2017. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

⁴ Slachtofferschap is het 'Gerapporteerd slachtofferschap'; het percentage inwoners dat zich het afgelopen jaar slachtoffer heeft gevoeld, zoals gemeten in de Veiligheidsmonitor.

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/41/verdere-daling-geregistreerde-misdrijven-en-verdachten>

⁶ Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*.

⁷ <https://www.parool.nl/amsterdam/twee-doden-in-dominicaanse-republiek-zijn-amsterdammers~a4502561/>

⁸ Interview met TCI-analist over de eerste bevindingen van het regionaal inlichtingenbeeld ondermijning (RIBO)

veiligheid en tast het geweldsmonopolie van politie aan. Vooral het gebruik van automatische vuurwapens bij liquidaties in woonwijken veroorzaakt gevoelens van onveiligheid en kent een ondermijnend effect. Na een piek in 2015 (396) neemt het aantal in Amsterdam in beslag genomen vuurwapens in 2017 verder af tot 201.⁹ Een van de verklaringen voor deze sterke daling kan gevonden worden in de aangepaste wetgeving in Slowakije. Sindsdien worden veel minder modellen in beslag genomen die afkomstig zijn uit de Slowaakse lijn. Ook de eerder gesignaleerde stijgende trend in het aantal in beslag genomen automatische vuurwapens lijkt doorbroken en is de laatste jaren stabiel. Opvallend is wel dat in 2017, in tegenstelling tot eerdere jaren, geen sprake is geweest van een wapenvondst waarbij meerdere automatische vuurwapens zijn aangetroffen. De automatische vuurwapens die in 2017 in beslag zijn genomen, zijn allemaal aangetroffen in afzonderlijke onderzoeken.

Uit het verleden is bekend dat liquidaties uit de afgelopen jaren aanleiding kunnen zijn voor nieuwe liquidaties in de aankomende jaren. Represailles voor eerdere liquidaties kunnen het geweld met automatische vuurwapens aanwakkeren. Het NDB concludeert dat er sprake is van een toegenomen vraag naar automatische vuurwapens en dat dit de komende vier jaar verder door zal zetten. Ook het aanbod zal blijven; er komt nieuwe aanwas van illegale vuurwapens uit conflictgebieden als Oekraïne, Syrië, Mali en Libië en ook de afschrijving van 4 miljoen Kalasjnikovs uit het Russische leger creëert illegaal aanbod.¹⁰ De toegenomen handel via het reguliere internet en het darkweb is ook een ontwikkeling die terug te zien is bij illegale vuurwapens. Dit bevordert de eenvoud en de anonimiteit die hiermee gepaard gaan. Gezien bovenstaande ontwikkelingen wordt verwacht dat het gebruik van (automatische) vuurwapens in Amsterdam de komende jaren een probleem zal vormen.

Criminele Albanese

Binnen de Eenheid Amsterdam is gebleken dat de Albanese nationaliteit in de afgelopen vijf jaar (2012 – 2017) steeds meer en structureel oververtegenwoordigd is in de zware georganiseerde criminaliteit. In augustus 2017 is een veiligheidsbeeld opgesteld dat deze problematiek beschrijft.¹¹ Hierin wordt beschreven dat het absolute aantal Albanese verdachten klein is, maar het relatieve aantal significant en zorgwekkend. Het blijkt dat, naast Rotterdam, Amsterdam vooral de stad is waar de criminele Albanese zich ophouden. Ze zijn voornamelijk betrokken bij grootschalige internationale verdovende middelenhandel (met name cocaïne), witwassen en bezit van vuurwapens. Albanese criminelen zijn inmiddels in staat om het volledige proces van import van cocaïne uit Zuid-Amerika tot export via de Rotterdamse haven te leiden. Ook blijkt dat een deel van de cocaïne die Albanese criminelen in de

Rotterdamse haven binnenhalen, richting Amsterdam gaat. Vanuit Amsterdam wordt het verder gedistribueerd richting andere Europese landen. In november 2017 werden zeven Albanese verdachten aangehouden die gezamenlijk de import van cocaïne uit Zuid-Amerika coördineerden vanuit Amsterdam.¹² Verder is gebleken dat Albanese actief zijn in mensenhandel en –smokkel en het op grote schaal plegen van vermogensdelicten. Het gebruik van verschillende (valse) identiteiten is een kenmerkende werkwijze, wat de opsporing en vervolging bemoeilijkt. Al deze activiteiten bij elkaar vormen een groot veiligheidsrisico omdat zij een sterk ondermijnend karakter hebben.

Ook in het Verenigd Koninkrijk (en andere West Europese landen) wordt een probleem met Albanese in de zware georganiseerde criminaliteit geconstateerd. Zo hebben Albanese een prominente rol weten te bemachtigen op de Britse cocaïnamarkt. Dit heeft ertoe geleid dat de National Crime Agency de aanpak van criminele Albanese groeperingen als nationale prioriteit heeft benoemd. Deze aanpak zou een waterbedeffect kunnen bewerkstelligen en de criminele Albanese naar een ander nabijgelegen land doen reizen om zich daar te vestigen. Het is vooralsnog onduidelijk welke invloed de Brexit, die vermoedelijk rond de zomer van 2019 wordt uitgevoerd, gaat hebben. Het is voorstelbaar dat als gevolg daarvan veel migranten zich zullen vestigen in andere West-Europese landen (waaronder Nederland).

Witwassen

Het witwassen van geld verkregen uit illegale activiteiten ondermijnt het economische stelsel van onze maatschappij. Er bestaat een grote diversiteit aan witwasmethoden die in meer of mindere mate aan veranderingen onderhevig zijn. Voorbeelden die het NDB beschrijft, zijn loanback-constructies door middel van crowdfunding, ABC-constructies, via stichtingen, trustkantoren, etc.¹³

Uit signalen van de Directie Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente Amsterdam blijkt dat de exploitatie van horecagelegenheden en de financiering van vastgoed in toenemende mate met behulp van een informele leningsvorm wordt geregeld: de onderhandse lening. Kenmerkend voor deze onderhandse lening is de afwezigheid van dienstverleners, die vanuit de WWFT¹⁴ een belangrijke rol zouden kunnen vervullen. Verstrekker en lener kunnen hun zaken regelen in anonimiteit. Daarnaast krijgen goedwillende ondernemers hierdoor te maken met de verleiding om hun zaak over te dragen in ruil voor een prijs die ver boven de commerciële waarde ligt. Ook criminelen investeren in vastgoed met crimineel geld. Amsterdam heeft aangekondigd een stadswijk zo groot als Haarlem te gaan bouwen in het Westelijk Havengebied.¹⁵ De

⁹ Politie Amsterdam, DRR, BRE, FO, Wapens, Munitie en Explosieven

¹⁰ Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Politie Landelijke Eenheid.

¹¹ Baars, J., Jong, M. de, Scheper, H. (2017) Aard en omvang van criminaliteit gepleegd door personen met de Albanese nationaliteit – Veiligheidsbeeld, Amsterdam/Rotterdam: Politie Amsterdam, Politie Rotterdam, RIEC Amsterdam Amstelland

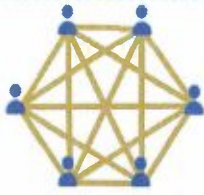
¹² <http://www.at5.nl/artikelen/174819/zeven-verdachten-van-albanese-coke-bende-opgepakt>

¹³ Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Politie Landelijke Eenheid.

¹⁴ Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme

¹⁵ <https://www.volkskrant.nl/binnenland/amsterdam-gaat-enorme-stadswijk-in-westelijk-havengebied-bouwen~a4540973/>

BLOCKCHAINTECHNOLOGIE¹

- Een uitgebreid netwerk, waarbij elke deelnemer met elkaar is verbonden

- Transacties worden gecontroleerd door iedere deelnemer

- Alle informatie (betalingen, contracten, etc.) wordt opgeslagen in blokken

- Elk blok krijgt een label en bevat informatie over voorgaande reeksen transacties

- Iedere deelnemer moet valideren of de blokken correct zijn

- Omdat iedere deelnemer verbonden is, valt het direct op als iemand fraudeert

- Gevalideerde blokken worden in volgorde gelinkt met eerdere blokken

- Iedere deelnemer bewaart een kopie van die blokkenketen

komende decennia zullen in dit gebied 40 tot 70 duizend woningen worden gebouwd. Het risico bestaat dat deze aankondiging leidt tot interesse van malafide investeerders en een mogelijke toestroom van gelden met onduidelijke herkomst. In het NDB 2017 wordt verwacht dat de ontwikkeling van de blockchaintechnologie grote gevolgen zal hebben voor o.a. banken. Dit betreft een openbaar grootboek waarin allerlei transacties worden vastgelegd, variërend van de (ver)koop van onroerend goed tot aandelentransacties en het opmaken van aktes. De essentie van de blockchaintechnologie is dat het de tussenpersoon bij transacties, bijvoorbeeld notarissen, financieel dienstverleners, makelaars, overbodig maakt. Bij transacties kunnen de betrokken partijen rechtstreeks met elkaar zakendoen, omdat het grootboek openbaar is en wereldwijd gedistribueerd wordt. In hoeverre deze technologie van invloed is op het fenomeen witwassen is echter nog onzeker, maar het biedt criminelen nieuwe mogelijkheden en de opsporing nieuwe kansen.

Corruptie

Corruptie wordt over het algemeen gezien als één van de meest ondermijnende fenomenen, waarmee de integriteit en vitale fundamenteën van de overheid worden aangetast. Corruptie vindt plaats in verschillende gelederen van de samenleving; binnen rechtshandhaving en bij overheidsdiensten, maar ook op cruciale posities in het bedrijfsleven. Veel criminele groeperingen die bij de politie in beeld zijn maken gebruik van corrupte contacten bij de overheid of het bedrijfsleven.¹⁶ Een voorbeeld hiervan is de medewerker van de Marechaussee die informatie uit de systemen doorspeelde naar een Amsterdamse criminele groepering.¹⁷

In september 2017 is wetenschappelijk onderzoek gedaan naar corruptie in de rechtshandhaving (politie, douane, KMar en FIOD).¹⁸ Eén van de conclusies is dat het aantal corruptiegevallen de laatste vijf jaar niet is toegenomen. Binnen

de politie werden de afgelopen vijf jaar 184 integriteitsonderzoeken verricht waar in 22 procent van de gevallen zowel integriteitsschendingen als relaties met de georganiseerde criminaliteit werden geconstateerd. De onderzoekers concludeerden bovendien dat los van de algehele verharding binnen de georganiseerde criminaliteit (geweldgebruik en gemak van liquidaties in de openbare ruimte) de druk op de rechtshandhaving in de vorm van provocatie, intimidatie en corruptie van rechtshandhavers is opgevoerd. Opvallend is verder dat de meeste integriteitsschendingen werden begaan door medewerkers in de basis politiezorg terwijl de verwachting was dat de meeste corruptiegevallen binnen recherche plaats zouden vinden. Tot slot is gebleken dat de corrupte overheidsmedewerker relatief jong is en vaak een migratieachtergrond heeft; van alle personen had 43 procent een migratieachtergrond terwijl slechts zeven procent van de medewerkers een migratieachtergrond heeft. De digitalisering speelt ook een rol bij corruptiegevallen; alle agenten lopen met een MEOS¹⁹ applicatie op zak waarmee snel en eenvoudig allerlei bevragingen gedaan kunnen worden. Dit kan de drempel verlagen. Het is niet de verwachting dat het hiervoor geschetste beeld van corruptie de komende tijd zal veranderen.

Drugs en ondermijning

Een groot deel van de ondermijnende criminaliteit in de Eenheid Amsterdam houdt verband met (conflicten op) de drugsmarkt. Uit het Regionaal Inlichtingen Beeld Ondermijning (RIBO) van TCI Amsterdam blijkt dat specifiek de cocaïnehandel ten grondslag ligt aan veel verschillende ondermijningsvormen die plaatsvinden in de Eenheid Amsterdam. Synthetische drugs en cannabis zijn twee andere grote markten waar criminele groeperingen op actief zijn. Toch is het aantal groeperingen dat betrokken is bij de cocaïnehandel twee tot drie keer groter dan de andere markten. In Amsterdam zijn zelfs vrijwel alle criminele groepen actief op de cocaïnemarkt.

¹⁶ Zo blijkt onder meer uit gegevens afkomstig van in beslag genomen servers met versleutelde berichten; de zogenaamde Ennetcomdata.

¹⁷ <https://www.telegraaf.nl/nieuws/444694/regiezitting-in-zaak-foute-marechaussee>

¹⁸ Nelen & Koltzoff (2017). *Georganiseerde criminaliteit en integriteit van rechtshandavingsorganisaties*. Den Haag: SDU uitgevers.

¹ Afbeelding naar voorbeeld van www.tijd.be

¹⁹ MEOS staat voor 'Mobiel effectiever op straat' en is een applicatie waarmee agenten op hun smartphone toegang hebben tot (politie)systemen. Er kan zowel geraadpleegd als gemuteerd worden. MEOS maakt plaats onafhankelijk werken mogelijk.

Cocaïnehandel en ondermijning

Niet alleen het aantal actieve groeperingen onderscheidt de cocaïnehandel van de andere drugsmarkten. Ook is excessief geweld vaker aan de cocaïnemarkt te relateren. Dit kan worden verklaard door een aantal elementen dat specifiek is voor de cocaïnemarkt. Allereerst is het relatief eenvoudig om 'in te stappen' in de cocaïnemarkt. Waar het in de cannabis of synthetische drugs vaak nodig is om een kwekerij, laboratorium of ander logistiekproces op te zetten, hoeft er in de cocaïnemarkt 'slechts' geïnvesteerd te worden in (een deel van) een partij cocaïne en kan er verder meegelift worden op de bestaande (infra)structuren. Dit maakt ook meteen dat er binnen de cocaïnemarkt veel sneller frictie ontstaat dan bijvoorbeeld binnen de cannabis of synthetische drugs. Er zijn altijd meerdere investeerders betrokken bij de import van een grote partij cocaïne, het netwerk dat actief is binnen de cocaïnemarkt kent een grote verwevenheid en dichtheid (iedereen kent elkaar) en de import is dusdanig geconcentreerd op specifieke knooppunten dat criminele groeperingen samen of naast elkaar moeten werken. Daarbij komt tot slot dat de winstmarges op cocaïne vele malen groter zijn dan binnen de cannabis of synthetische drugs. De financiële schade van een in beslag genomen of geripte partij is vaak enorm, waardoor betrokkenen ook sneller geneigd zijn om tot geweld over te gaan. Het gebruik van 'instrumenteel geweld' komt bij de cocaïnemarkt dan ook veel vaker naar voren dan bij andere drugsmarkten.

Niet alleen op het gebied van excessief geweld is de cocaïnemarkt ondermijnd. Op basis van het RIBO kan gesteld worden dat veel drugsgeld neerslaat in het legale milieu, zo ook in Amsterdam. Bekend is dat criminelen drugsgeld investeren in woningen en horeca (bijvoorbeeld coffeeshops) maar ook in autoverhuurbedrijven en toeristenwinkels. Daarnaast wordt er veel geld geïnvesteerd in het buitenland waaronder in Panama, Spanje, Marokko, Brazilië, Marbella en Dubai.²⁰ Het is vaak niet mogelijk om de oorsprong van het geïnvesteerde geld te achterhalen. Uit het RIBO blijkt dat een aantal Amsterdamse spelers over honderden miljoenen euro's beschikt. Schattingen over hoeveel drugsgeld geïnvesteerd wordt, zijn niet te maken. Op basis van inbeslagnames kan een absolute ondergrens geschat worden van de waarde van de hoeveelheid cocaïne die Nederland binnenkomt. Jaarlijks wordt in Nederland ongeveer 10 ton cocaïne in beslag genomen wat, tegen een verkoopprijs van 50 euro per gram, staat voor een straatwaarde van 500 miljoen per jaar. In de Ennetcomdata zijn bedragen terug te vinden waar groeperingen in handelen. Het kan wekelijks gaan om tonnen tot miljoenen euro's per groepering.

Hoewel exacte handelswijzen niet altijd bekend zijn komt een groot deel van de cocaïne binnen via de havens van Rotterdam en Antwerpen. Bijna de helft van de in Nederland inbeslaggenomen cocaïne wordt in

beslag genomen in Rotterdam (4,6 ton). Bekend is dat bij een aanzienlijk deel van de cocaïne die in Rotterdam en Antwerpen binnenkomt Amsterdamse drugshandelaren betrokken zijn. Recente cijfers over de inbeslaggenomen hoeveelheden drugs in Amsterdam zijn niet beschikbaar.²¹ Over de jaren 2013, 2014 en 2015 zijn wel cijfers van de door politie Amsterdam in beslaggenomen hoeveelheden cocaïne beschikbaar. Respectievelijk gaat het om: 149, 264 en 226 kilo (gemiddelde waarde 12 miljoen), wat in schril contrast staat met de hoeveelheden in Rotterdam. Hoewel het tot op heden niet op grote schaal is geconstateerd, vormen in de Eenheid Amsterdam het havengebied en de bloemenveiling potentiële risicogebieden omdat criminelen gebruik maken van bestaande infrastructuur voor hun handel. In dit kader is de te verwachten toename van bedrijvigheid in de Amsterdamse haven, onder meer door de opening van de nieuwe zeesluis in IJmuiden, een belangrijke ontwikkeling om rekening mee te houden.

Omvang drugseconomie

Het aantal spelers op de cocaïnemarkt is hoog, de belangen zijn groot en de winsten omvangrijk. Echter, de totale omvang van de cocaïnehandel of andere drugseconomieën is slecht inzichtelijk te maken. Beschikbare cijfers zijn incompleet, ontoereikend en/of niet vergelijkbaar. Op basis van gebruikerscijfers zou gesteld kunnen worden dat in Amsterdam de cannabismarkt het grootst is. Hoewel cannabisgebruik in Nederland gedoogd wordt en met name Amsterdam voor veel buitenlanders het toonbeeld is van joints en coffeeshops, is het gebruik door Nederlanders vergelijkbaar met de rest van de Europeanen en redelijk stabiel over de jaren.²² In 2016 heeft 6,6 procent van de Nederlanders het afgelopen jaar cannabis

260 KILO COCAÏNE IN VISKOTTER

relatief hoog gebruik van cannabis, ecstasy en cocaïne heeft in vergelijking met de rest van Europa. Mogelijk wordt dit beeld vertroebeld door het gebruik door toeristen en dumping van (drugs)afval.

²⁰ Dit beeld is ook terug te zien in de Ennetcomdata

²¹ Hoeveelheden inbeslaggenomen drugs worden niet meer op eenduidige wijze bijgehouden.

²² Uit het rioolwateronderzoek blijkt overigens dat Amsterdam een

gebruikt. Het gebruik van ecstasy en cocaïne ligt met respectievelijk 2,9 procent en 1,7 procent veel lager. Ecstasygebruik heeft de laatste jaren wel een ontwikkeling doorgemaakt, tussen 2009 en 2015 is er een toename in het gebruik zichtbaar (in 2016 zette deze stijging niet verder door). Voor cocaïne zijn er signalen dat het gebruik stijgt sinds 2014, echter dit signaal is dermate fragiel dat de komende jaren moet blijken of er sprake is van een stijgende trend.²³ Waar bij cannabis, door de hoge gebruiksprevalentie en een algemene acceptatie gesproken kan worden van normalisering, is dit bij ecstasy en cocaïne (nog) niet het geval. Binnen een specifieke niche, namelijk het dancesegment (inclusief raves), kan volgens insiders in het Amsterdamse uitgaansleven wel gesproken worden van normalisering van ecstasygebruik. Echter, in andere scenes (en dus het brede publiek) 'breekt' ecstasy volgens deze insiders niet breed door.²⁴

Het aantal gebruikers geeft echter alles behalve een compleet beeld van een drugseconomie. Hoeveelheden die worden geconsumeerd verschillen sterk per gebruiker. Daarnaast is het aantal Nederlandse (of Amsterdamse) gebruikers niet maatgevend, omdat bekend is dat Nederland in deze grotendeels fungeert als doorvoerland. De drugs die in Nederland binnenkomt of vervaardigd wordt is veelal bedoeld voor andere landen.²⁵

Technologie en digitalisering

De digitalisering van de maatschappij is de belangrijkste ontwikkeling die van invloed is op criminaliteit en veiligheid. Het is een trend die jaren geleden is ingezet en naar verwachting ook de komende jaren zal toenemen en zich steeds verder zal ontwikkelen. Criminaliteit zal zich meer van het fysieke naar het digitale domein gaan verplaatsen. Zo kan online aankoopfraude gezien worden als nieuwe vorm van winkeldiefstal en vinden pesterijen, bedreigingen en afpersingen steeds vaker plaats via sociale media in plaats van op het schoolplein.

Waar cybercrime voorheen als afzonderlijk crimineel verschijnsel werd gezien is het in het NDB 2017 geduid als thema-overstijgende werkwijze. Een steeds sterker wordende verwevenheid tussen cybercrime en traditionele vormen van criminaliteit ligt daar aan ten grondslag.

Nederland is volgens de AIVD een van de meest ICT-intensieve economieën ter wereld en daarmee een aantrekkelijk doelwit voor cybercriminelen.²⁶ Een grote dreiging komt van

buitenlandse inlichtingendiensten die in ons land informatie verzamelen en manipuleren.²⁷ De digitalisering kent vele aspecten op het gebied van veiligheid en criminaliteit, dat is ook terug te zien binnen de Eenheid Amsterdam.

Kwetsbaarheid

Steeds meer burgers, bedrijven en overheidsinstellingen zijn aangesloten op internet en maken daar gebruik van. Een gebrek aan kennis en kunde op het gebied van cybersecurity en een beperkte investering in ICT beveiliging vormt een veiligheidsrisico. Veel personen en bedrijven kunnen onvoldoende meekomen met de snelle digitale ontwikkelingen en zijn daardoor kwetsbaar voor cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. Dit biedt gelegenheid voor criminelen. Hoewel volgens de Veiligheidsmonitor het slachtofferschap van veelvoorkomende vormen van cybercrime²⁸ (waaronder hacken en cyberpesten) de afgelopen jaren stabiel is, heeft 85 procent van de burgers het gevoel dat zij risico lopen om slachtoffer te worden. Jaarlijks wordt ruim een achtste van de inwoners van de Eenheid Amsterdam slachtoffer van enige vorm van cybercrime.²⁹ Dat is meer dan het aandeel inwoners dat slachtoffer wordt van fietsendiefstal; een delict dat verhoudingsgewijs al veel voorkomt in de regio Amsterdam.

Risico's samenleving

De samenleving raakt steeds meer afhankelijk van de digitale infrastructuur. Huidige trends zoals het Internet of Things (IoT)³⁰, cloudcomputing en de snelle opmars van mobiele internettechnologie zullen de komende jaren doorzetten, en daarmee zal internet nog belangrijker worden.³¹ In Amsterdam is het Datacenter AM4 gevestigd. Dit is een cloud hotspot van Europa waar ruim veertig procent van het Nederlandse dataverkeer doorheen wordt geleid. Een fysieke en/of digitale aanval op dit datacenter zou grote gevolgen hebben.

Ook de toename van robotisering wordt steeds zichtbaarder in de havengebieden; industriële werkprocessen worden steeds verder geautomatiseerd en de bediening vindt op afstand plaats. Dergelijke gedigitaliseerde processen kunnen het doelwit worden voor cyberaanvallen. Het stopzetten of veranderen van een logistiek proces kan grote gevolgen hebben voor de infrastructuur en tot grote economische en maatschappelijke schade leiden.³² Recente voorbeelden van ransomware-aanvallen laten zien dat we kwetsbaar zijn. In juni 2017 bijvoorbeeld lagen door een wereldwijde ransomware aanval tientallen bedrijven stil. In Rotterdam kwam hierdoor het containeroverslagbedrijf APM Terminals stil te liggen. Dit betreft

²³ Laar, M.W. van & B. van Gestel (red.) (2018). *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2017*. Utrecht: Trimbos-instituut.

²⁴ Nabben, T., Luijk S.J., Benschop A. & D.J. Korf (2017). *Antenne 2016. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

²⁵ Europol (2017). *Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology*. Den Haag: Europol.

²⁶ Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. *Jaarverslag 2016*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

²⁷ Dienst Regionale Informatieorganisatie (2017). *Dreigingsbeeld Rotterdam*. 28 september 2017, Politie Eenheid Rotterdam.

²⁸ Het CBS hanteert een ruime definitie van cybercrime waar ook bepaalde vormen van criminaliteit met een digitaal component onder vallen.

²⁹ CBS, statline, geraadpleegd op 14 december 2017.

³⁰ *Internet of Things (IoT)* verwijst naar de trend om allerlei 'dingen' via wifi of andere draadloze verbindingen aan het internet te koppelen. Nationaal Dreigingsbeeld 2017.

³¹ Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Politie Landelijke Eenheid.

³² Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Politie Landelijke Eenheid.

een dochteronderneming van de Deense rederij Maersk. In augustus maakte Maersk bekend dat de cyberaanval het bedrijf 200 tot 300 miljoen dollar heeft gekost.³³

Georganiseerde criminaliteit

De steeds groter wordende afhankelijkheid en de ontwikkelingen die plaatsvinden op digitaal gebied bieden kansen voor (cyber)criminelen. Zeker in combinatie met de door Europol (2017) gesignaleerde toename van het fenomeen "Crime as a Service (CaaS)" bij de online handel in illegale goederen en diensten. Vormen van cybercriminaliteit als hacken of ransomware worden als dienst aangeboden op bijvoorbeeld het darkweb. Zo kunnen relatief ondeskundige criminelen geavanceerde en/of grootschalige cyberaanvallen uitvoeren zonder dat zij over de kennis en kunde beschikken.³⁴ Criminelen kunnen hierdoor steeds makkelijker beschikken over hightech middelen voor de uitvoering van allerlei criminele activiteiten.

Criminelen schermen zichzelf en hun criminele activiteiten steeds beter af. Naast de gebruikelijke afschermingsmethoden, zoals het gebruik van (nep)bedrijven en het gebruik van katvangers, worden ook nieuwe afschermingsmethoden gebruikt. Dit zien we vooral terug op het technologische vlak, aldus het NDB 2017. Bijvoorbeeld het gebruik van satelliet-telefoons, beter versleutelde telefoons en computers, (peil)bakens die als contra-observatiemiddel dienen en stoorzenders die digitale communicatie van opsporingsdiensten verstoren. Deze digitale hulpmiddelen zijn voor criminelen laagdrempelig toegankelijk en vrijwel ieder crimineel samenwerkingsverband maakt er gebruik van.³⁵

Cryptocurrency

Ook de opkomst van digitale geldstromen en betalingsvormen, verschaft een grote mate van anonimiteit. Criminele diensten worden vaker betaald met cryptogeld. Vaak is niet bekend wie de eigenaar is van de digitale portemonnee (wallet) waardoor deze betaalvorm bij uitstek geschikt is voor witwaspraktijken. Momenteel vloeit er veel geld richting de cryptocurrency. In de Eenheid Amsterdam zijn in de politiestructuren dan ook in toenemende mate incidenten terug te vinden die te relateren zijn aan cryptocurrencies, het afgelopen jaar ging het om 33 gevallen. Hoewel de aangiftebereidheid voor dergelijke delicten vermoedelijk niet heel groot zal zijn, is het de verwachting dat de criminaliteit die plaatsvindt met of met behulp van cryptocurrencies de komende jaren verder toe gaat nemen. Nieuwe ontwikkelingen zoals de bitcoinautomaat, de bitcoinmixer en de bitcoindebitcards maken het nog lastiger om de oorsprong en eigenaren van het geld te herleiden. Bij bitcoinautomaten kunnen Bitcoins (en soms ook andere cryptocurrencies) gekocht en verkocht worden. Momenteel zijn

er in Nederland achttien bitcoinautomaten en vier daarvan staan in Amsterdam.³⁶ Het OM waarschuwt voor deze automaten omdat hiermee zwart geld witgewassen zou kunnen worden. Het afgelopen jaar zijn het gebruik van de bitcoinmixer en de bitcoindebitcards door criminelen zichtbaar geworden. De bitcoinmixer maakt het nog lastiger om de eigenaren te herleiden. Ook de debitcard, die werkt als een normale Visa of Mastercard betaalkaart die Bitcoins direct omzet in euro's, maakt het lastiger om aan te tonen waar het vermogen vandaan komt.

Kansen

De digitalisering en technologisering biedt ook kansen voor politie en partners. Criminelen laten veel digitale sporen na en sociale media kent bijvoorbeeld een groot bereik waar ook de politie van kan profiteren. Daarnaast leidt het ook tot nieuwe bevoegdheden zoals in de Wet Computercriminaliteit III die momenteel wordt behandeld in de Eerste Kamer. Deze wet biedt meer mogelijkheden om gedigitaliseerde criminaliteit of cybercrime aan te pakken, waaronder het hacken van computers.

Gevolgen van toenemende drukte

De toegenomen druk op de voorzieningen en infrastructuur (zoals wegen, openbaar vervoer, politiebureaus, winkelstraten, parkeerplaatsen) van de stadsregio is een ontwikkeling die zich de afgelopen jaren sterk heeft voorgedaan. Grote delen van de binnenstad zijn de afgelopen jaren zo druk geworden, dat de leefbaarheid in sommige buurten onder druk is komen te staan. Zeker in het hart van de binnenstad, de Haarlemmerbuurt en op de grote uitgaanspleinen is de overlast van groepen toeristen fors toegenomen, en voelen bewoners zich vaker onveilig.³⁷ De toename van de drukte heeft twee belangrijke oorzaken. Enerzijds gaat het om een toename van het aantal toeristen en andere bezoekers wat vooral de binnenstad van Amsterdam treft. Tussen 1980 en 2016 steeg het aantal hotelovernachtingen in Amsterdam van 2,5 miljoen naar 14 miljoen per jaar. Daarnaast zijn er nog veel bezoekers die via Airbnb (of vergelijkbare sites) een slaapplek vonden. Door de toegenomen populariteit van Amsterdam krijgen ook de gemeenten rondom Amsterdam te maken met meer hotels en bezoekers.³⁸ Anderzijds stijgt ook het aantal inwoners. In Amsterdam komen er jaarlijks ongeveer 10.000 inwoners bij. Dit wordt mede veroorzaakt door de mondiale trend dat steeds meer mensen richting de stad verhuizen en steeds minder mensen op het platteland willen wonen. De toename van zowel toeristen als inwoners heeft consequenties voor veiligheid en leefbaarheid.

Bezoekers en toeristen

Toeristen en bezoekers concentreren zich in en rond het centrum. Zij zijn een potentieel doelwit van criminelen en

³³ <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/08/16/petyanotpetya-hack-kost-maersk-honderden-miljoenen-12548891-a1570079>

³⁴ Dienst Regionale Informatieorganisatie (2017). *Dreigingsbeeld Rotterdam*. 28 september 2017, Politie Eenheid Rotterdam.

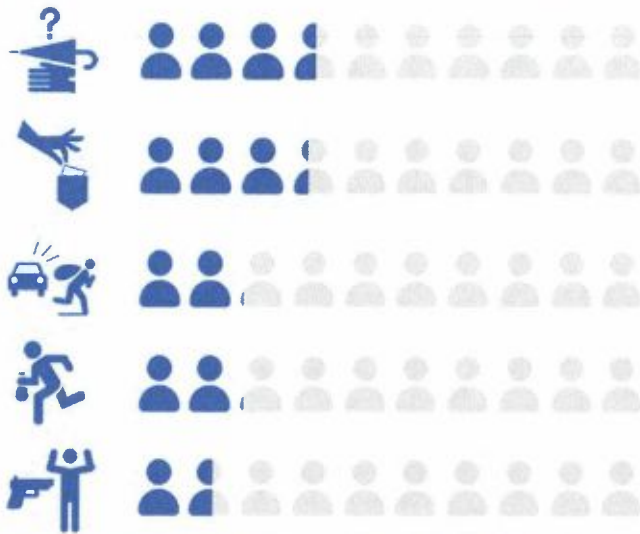
³⁵ Boerman, F., Grapendaal M., Nieuwenhuis F. & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Politie Landelijke Eenheid.

³⁶ <https://coinatmradar.com/city/4/bitcoin-atm-amsterdam/>.

³⁷ <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/veiligheid/veiligheid-cijfers/feiten-cijfers/>.

³⁸ http://www.at5.nl/artikelen/164171/amsterdam_trapt_op_de_rem_maar_randgemeenten_openen_bijna_duizend_nieuwe_hotelkamers_in_2017.

AANDEEL TOERISTISCHE SLACHTOFFERS

Top-5 incidenten met aandeel toeristische slachtoffers; vermissing goederen, zakkenrollerij, diefstal uit auto, eenvoudige diefstal en straatroof in

worden veelvuldig slachtoffer van diefstallen, zakkenrollerij, straatroof en de verkoop van nepdrugs (nepdope). Deze laatste twee blijken regelmatig samen te gaan met name rond het wallengebied. Op de plaatsen waar veel bezoekers komen ontstaan hotspots van criminaliteit.³⁹ Daarnaast vormen de grote groepen mensen die zich op één specifieke plek concentreren ook een risico voor de openbare orde. Het toegenomen toerisme in en rond Amsterdam zorgt ook voor meer woningen die aangeboden worden via Airbnb. Hierdoor ontstaat een disbalans tussen bewoners en toeristen en dit heeft een negatief effect op de sociale cohesie in dergelijke buurten.

Het aantal toeristen zal de komende jaren verder toenemen en er wordt zelfs verwacht dat dit aantal in 2030 voor Amsterdam verdubbeld is ten opzichte van 2010.⁴⁰ In de Strategische Agenda Toerisme staat als doelstelling dat het aantal internationale bezoekers aan de metropoolregio Amsterdam in 2025 met 25 procent gegroeid is ten opzichte van 2013. Daarnaast wordt als doel gesteld dat een groter deel van hen, naast de stad Amsterdam, ook een andere locatie binnen de metropoolregio bezoekt.⁴¹

Inwoners

De afgelopen 15 jaar is het aantal inwoners in alle gemeenten van de Eenheid Amsterdam toegenomen; wat past binnen de trend dat steeds meer mensen naar de stadsregio's trekken. Een andere ontwikkeling die specifiek is voor de stad

Amsterdam is dat de vraag naar woningen binnen de ring groeit, waardoor de huizenprijzen sterk zijn gestegen. Hierdoor worden Amsterdammers met lagere inkomens verdrongen naar de buitenwijken wat het risico op een tweedeling tussen het centrum en de buitenwijken vergroot.⁴² Vooral in deze buitenwijken bestaat de mogelijkheid dat veel risicofactoren voor criminaliteit en spanningen in buurten zich opstapelen.

Het aantal inwoners van Amsterdam en de omliggende gemeenten zal volgens de prognoses verder toenemen. Het CBS verwacht voor Amsterdam een toename van 18,1 procent in 2030 ten opzichte van 2015. In Diemen en in Ouder-Amstel komt de te verwachten groei veel hoger uit met respectievelijk 34,7 procent en 31,5 procent. Voor Amstelveen geldt een verwachte toename van 15,4 procent. Uithoorn en Aalsmeer komen lager uit met respectievelijk 6,4 procent en 4,1 procent.

In de Veiligheidsindex is te zien dat voornamelijk inwoners van het centrum van Amsterdam overlast ondervinden als gevolg van het toegenomen aantal inwoners én bezoekers. De overlastcijfers in dit gebied zijn torenhoog, de overlastindex ligt ruim twee keer hoger dan die van de Eenheid Amsterdam als geheel. De hoge mate van overlast wordt met name veroorzaakt door de hinder die men ondervindt van personen. Het gaat hierbij om zaken als burengerucht, geluidsoverlast, drugsoverlast, overlast door jeugd(groepen), dronken mensen op straat en lastig gevallen worden op straat.

Infrastructurele ontwikkelingen

De toename van het aantal bezoekers, toeristen en inwoners in Amsterdam maakt dat meer mensen zich in de publieke ruimte en op openbare wegen bevinden. Logischerwijs is te verwachten dat het aantal verkeersongevallen toeneemt naarmate meer druk komt op de infrastructuur. Zo blijkt uit onderzoek dat een hogere intensiteit van fiets- en motorverkeer samenhangt met een groter aantal fietsongevallen.⁴³ Iets wat in het bijzonder geldt voor 'fietsstad' Amsterdam. In de politiestructuur is inderdaad te zien dat er een toename is van het aantal ongevallen dat door de politie is geregistreerd⁴⁴; het aantal is sinds 2011 niet zo hoog geweest als in 2017. Echter, er kan niet zomaar geconcludeerd worden dat dit samenhangt met de toegenomen drukte in de stad. Ook in de rest van Nederland en in de helft van de Europese landen is sprake van een toename van het aantal verkeersgewonden en -doden.⁴⁵ Mogelijk ligt er een algemenere trend aan deze toename ten grondslag (zoals het smartphonegebruik in het verkeer).

Op het gebied van infrastructuur staat Amsterdam ook nog een aantal andere grote ontwikkelingen te wachten. Op korte termijn, juli 2018, zal de Noord-Zuid-lijn opgeleverd worden. De verwachting is dat dagelijks 121.000 reizigers gebruik zullen gaan maken van de nieuwe metrolijn. Ook zal in Noord een

³⁹ DRIO – A&O (2016) De impact van het toenemende toerisme op de veiligheid en leefbaarheid in Amsterdam, Amsterdam: politie Amsterdam.

⁴⁰ Algemeen Dagblad, 'In 2030 Verdubbeling Aan Toeristen in Amsterdam.

⁴¹ Strategische agenda Toerisme in de MRA 2015, Metropoolregio Amsterdam.

⁴² The Hague Centre for Strategic Studies (2015) *Naar een visie op Amsterdamse stedelijke veiligheid*. Den Haag: Centrum voor Strategische Studies.

⁴³ SWOV, Monitor Verkeersveiligheid 2017.

⁴⁴ De politie komt enkel bij de zwaardere ongevallen, niet als er alleen sprake is van blikshade.

⁴⁵ SWOV, Monitor Verkeersveiligheid 2017.

compleet andere reisdynamiek ontstaan. Station Noord (Buikslotermeerplein) zal namelijk als start- en eindpunt van veel stadsbussen en regionale bussen gaan fungeren. Dagelijks zullen 41.000 reizigers gebruik maken van dit station.⁴⁶ Station Noord zal niet alleen een vertrek- of doorreispunt zijn, maar ook de directe omgeving van het station zal een andere functie krijgen. Zo zal een promenade het station straks verbinden met verschillende sportvoorzieningen en het vernieuwde winkelcentrum Boven 't IJ. Daarnaast zijn er ook plannen voor een cultuurcentrum, een bioscoop, onderwijsvoorzieningen en een uitbreiding van het aantal kantoren en hotels.⁴⁷

Op langere termijn staan ook aan de zuidkant van de stad grote infrastructurele veranderingen op stapel. Momenteel maken dagelijks circa 80.000 reizigers gebruik van station Zuid, de verwachting is dat dit aantal in 2030 is verdriedubbeld.⁴⁸ Daarom zal vanaf 2019, onder de titel Zuidasdok, de capaciteit van de A10 Zuid en station Amsterdam Zuid worden vergroot. Al met al kunnen deze ontwikkelingen er aan bijdragen dat het aantal OV-gerelateerde incidenten, maar ook overlast in de omgeving van de stations zal toenemen.

Polarisatie

De afgelopen jaren is polarisatie een thema dat veelvuldig voorbij is gekomen. Polarisation is het veroorzaken van een conflict of het versterken van tegenstellingen tussen partijen of bevolkingsgroepen. Polarisation is een gedachtenconstructie; het bestaat alleen op het moment dat mensen indelingen maken

waarin ze twee identiteiten tegenover elkaar zetten.⁴⁹ Polarisation kan uiteindelijk leiden tot escalatie met (collectief) geweld tot gevolg. Ook kan polarisation en het denken in tegenstellingen een voedingsbodem zijn voor radicalisering.

De afgelopen jaren is in Nederland op verschillende thema's sprake geweest van polarisation. Deze onderwerpen hebben in meer of mindere mate ook in Amsterdam tot discussie en acties geleid. Tegenstellingen waar het onder meer om ging, waren moslim versus niet-moslim, voor- en tegenstanders van Zwarte Piet, Gülen-aanhangers versus Erdogan-aanhangers, Turken versus Koerden en migranten versus de ontvangende samenleving. Deze tegenstellingen zullen de komende jaren aandacht blijven vragen.

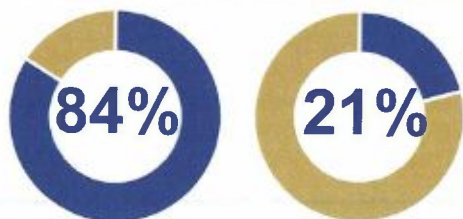
Polarisation en politie

Ten aanzien van de politie zijn er zorgen over het escaleren van het "wij-zij" denken waarbij de politie het risico loopt haar neutraliteit te verliezen. Bij tegenstellingen, die onder meer bij demonstraties aan de oppervlakte komen, is het voor de politie zaak op te treden met oog voor beide partijen.⁵⁰ Dat blijkt niet altijd als vanzelf goed te gaan. Recent was de politie zelf onderwerp van discussie naar aanleiding van de wegblokkade in Friesland bij de Sinterklaasintocht 2017. Het verwijt dat de politie werd gemaakt was dat de politie de wegblokkade had kunnen voorkomen en de anti Zwarte Piet-betogers, die een vergunning hadden voor hun demonstratie, had moeten beschermen. Dit laat zien hoe de politie onderdeel wordt gemaakt van de tegenstellingen en dat moet juist voorkomen

ZWARTE PIET OF ROETVEEGPIET?

Percentage basisscholen met roetveegpieten bij de Sinterklaasviering¹

Amsterdam, Rotterdam en Den Haag plus regiogemeenten

Overige districten

IMPORT BUITENLANDSE CONFLICTEN

⁴⁶ <http://wijnemenjemee.nl/nieuws/nieuw-verkeersmodel-voor-amsterdam>

⁴⁷ <http://wijnemenjemee.nl/noordzuidlijn/station/station-noord>,

⁴⁸ <https://www.amsterdam.nl/zuidas/zuidasdok>.

⁴⁹ Brandsma, B. (2016) Polarisation: Inzicht in de dynamiek van wij-zij denken, Uitgegeven door BB in media.

⁵⁰ Boïng, B. S. (2016). *Politie en polarisation – Een eerste verkenning*. Politie eenheid Amsterdam.

¹ Onderzoek Sinterklaasviering in het basisonderwijs (2017). Woudt, L. van der en M. Hootsen. DUO Onderwijsonderzoek en Advies, Utrecht.

worden. In het verlengde hiervan ligt het risico op een anti-politie sentiment bij bepaalde bevolkingsgroepen. Dit sentiment wordt extra gevoed door de discussie over etnisch profileren bij de politie.

Een ander recent voorbeeld waarbij de onpartijdigheid van politie (en bestuur) in twijfel wordt getrokken betreffen de demonstraties door Pegida in Amsterdam; welke veelal een tegenreactie van linkse bewegingen teweegbrengen. Pegida heeft onlangs aangegeven zich ongelijk behandeld te voelen ten opzichte van linkse groepen.⁵¹ Hierbij refereren ze aan de demonstratie van de Anti-Fascistische Actie (AFA) (augustus 2017) in Amsterdam en van de groep Kick Out Zwarte Piet in Dokkum (december 2017). Pegida verwijt de politie dat zij wel aan de voorwaarden bij een demonstratie moeten voldoen terwijl de politie niet ingrijpt wanneer de AFA zich niet aan de voorwaarden houdt. De voorbeelden laten zien dat politie door zowel door linkse als rechtse bewegingen wordt beticht van partijdigheid.

Conflicten in het buitenland

Conflicten die hoofdzakelijk in het buitenland spelen kunnen, onder invloed van de (sociale) media, ook in Nederland voor openbare orde problematiek zorgen. De coup poging in Turkije en het daaropvolgende conflict tussen Gülen-aanhangers en Erdogan-aanhangers is daar een goed voorbeeld van. Hoewel de spanningen in Amsterdam niet zo groot lijken als die in Rotterdam, kwamen ook in Amsterdam aangiften binnen van bedreiging en intimidatie naar aanleiding van dit conflict. Ook de pro-Palestina en pro-Israël demonstraties die met regelmaat plaatsvinden in Amsterdam zijn illustratief voor conflicten die vanuit het buitenland overslaan. In de zomer van 2014 waren duizenden demonstranten op de been die tegen de Gaza-oorlog demonstreerden en voor de vrijheid van Palestina. Sindsdien zijn er op dit thema niet meer zoveel mensen op de been geweest maar is het conflict nog onverminderd actueel, mede gezien de recente erkenning van Jeruzalem als hoofdstad van Israël door de VS en de demonstratie die daarop volgde in Amsterdam (en andere plekken op de wereld).⁵² De grote diversiteit van de Amsterdamse bevolking vergroot het risico dat buitenlandse conflicten ook in Amsterdam hun weerklink vinden.

Ontwikkelingen

Er zijn verschillende ontwikkelingen te benoemen die van invloed kunnen zijn op polarisatie in de Eenheid Amsterdam. Een belangrijke daarvan is de nieuwe manier van mediaconsumptie.⁵³ De traditionele wijze van nieuws vergaren (televisie, radio, kranten) maken steeds meer plaats voor nieuwe manieren (zoals blogs, Facebook, Twitter, LinkedIn,

YouTube). Hoewel via de traditionele kanalen de tegenstellingen ook worden uitvergroot, is daar veelal nog wel ruimte voor beide kanten van het verhaal en nuance. De nieuwe media bieden veel meer de mogelijkheid om informatie en nieuws selectief te consumeren. Hoor-en-wederhoor wordt bij de sociale media veelal niet toegepast waardoor er snel een eenzijdig beeld ontstaat. Een andere ontwikkeling is het verspreiden van nepnieuws via sociale media. Hoewel het verspreiden van nepnieuws op zich niet nieuw is, gaat het sinds de opkomst van sociale media wel veel sneller en is het lastiger geworden om het van echt nieuws te onderscheiden.⁵⁴ Dergelijke misleidende informatie in nepnieuwsberichten kan worden gebruikt om de publieke opinie te beïnvloeden. De afgelopen jaren is gebleken dat middels de sociale media razendsnel 'brandstof' verspreid wordt voor polarisatie. Daarmee hebben ze een katalyserende werking. Het gebruik van sociale media en andere nieuwe media zullen naar verwachting de komende tijd verder toenemen en met regelmaat een aanjagende werking hebben op polarisatie.

Een andere ontwikkeling is de te verwachten toename van de heterogeniteit van de bevolking in met name de buitenwijken van Amsterdam en de regiogemeenten. Migratiestromen hebben de afgelopen jaren bijgedragen aan de bevolkingsgroei wat een verhoogde heterogeniteit van de bevolking heeft veroorzaakt. Deze trend zet zich naar verwachting de komende jaren door.⁵⁵ Uit onderzoek blijkt dat botsende of ongedeelde leefstijlen kunnen ontstaan wanneer sprake is van een etnisch diverse bevolkingssamenstelling of een toename van de etnische diversiteit in de wijk. Dit is een reden om in de buurten waar de etnische diversiteit hoog is en de komende jaren toeneemt, aandacht te hebben voor de spanningen in de buurt en mogelijke polarisatie. Onderzoek in 2013, naar spanningen in buurten, toonde aan dat er in de stadsdelen Nieuw-West en Noord relatief veel buurten met spanningen zitten.⁵⁶

Er zijn ook positieve ontwikkelingen te noemen op het gebied van polarisatie. Uit recent onderzoek (december 2017) blijkt dat de tolerantie jegens migranten de afgelopen jaren in Nederland is toegenomen.⁵⁷ In 2015 bleek al dat Amsterdammers verhoudingsgewijs tolerant zijn. In een enquête gaf slechts 22 procent van de Amsterdammers aan liever geen opvangcentrum voor vluchtelingen te willen in zijn buurt of hier helemaal tegen te zijn. Landelijk lag dit percentage op 45 procent.⁵⁸

Burgerparticipatie en zelfredzaamheid

De afgelopen decennia zijn burgers en private partijen een steeds actievere rol gaan spelen binnen het veiligheidsdomein.

⁵¹ Eenheid Amsterdam (2017) Weekbeeld DRIO- OO – BB – CTER – Criminaliteit – 6 december 2017. Politie eenheid Amsterdam.

⁵² DRIO – Eenheid Amsterdam (2017) Informatierapport Onrust door beslissing VS over Jeruzalem – 8 december 2017, Politie eenheid Amsterdam.

⁵³ SCP (2016) De toekomst tegemoet – Leren, werken, zorgen, samenleven en consumeren in het Nederland van later, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

⁵⁴ <https://www.mediawijsheid.nl/nepnieuws/>.

⁵⁵ The Hague Centre for Strategic Studies (2015) Naar een visie op Amsterdamse stedelijke veiligheid, Den Haag: Centrum voor Strategische Studies.

⁵⁶ Broekhuizen, J. Wonderen, R. van Marissing, E. van (2013) Spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt, Den Haag: Boom Bestuurskunde.

⁵⁷ SCP (2017) De sociale staat van Nederland 2017, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

⁵⁸ <https://www.ois.amsterdam.nl/nieuwsarchief/2015/amsterdammers-over-vluchtelingen>.

Burgerparticipatie ontwikkelt zich op het vlak van veiligheid snel.⁵⁹ De leidende rol van de overheid op het gebied van veiligheid verandert steeds meer in een faciliterende rol. Burgers en bedrijven en instellingen zijn daarmee steeds vaker co-producenten van veiligheid.⁶⁰

Betere beveiliging en preventie

Ten aanzien van de fysieke veiligheid is een algemene trend de toegenomen preventiebereidheid, kwaliteit en financiële investering in criminaliteitspreventie door burgers en bedrijfsleven. Auto's, fietsen, woningen, bedrijven, bedrijfsterreinen, winkels, banken, stadscentra en uitgaansgebieden worden steeds beter beveiligd en de kwaliteit van de beveiliging is ook toegenomen. De private beveiligingsindustrie speelt hierbij een belangrijke rol. Zo is het aantal werknemers in de private beveiligingsbranche sterk toegenomen de afgelopen jaren; binnen de EU met 86 procent tussen 1996 en 2010 (1996: 592.050 werknemers – 2010: 1.102.300 werknemers).⁶¹ Sinds 2010 is dit in Nederland weer iets afgenomen totdat het vanaf 2014 weer toenam.⁶²

Ook de technische ontwikkelingen spelen een belangrijke rol bij de toegenomen beveiliging en preventie. Smartphones, auto's en ook fietsen worden vaker uitgerust met een GPS-tracker waardoor deze na een diefstal snel kunnen worden teruggevonden. Ook kunnen smartphones, tablets en laptop van afstand worden geblokkeerd na een diefstal zodat deze onverkoopt worden. Verder maken bewoners en ondernemers vaker gebruik van particuliere beveiligingscamera's. In 2015 bleek dat zo'n 60 procent van de Amsterdamse ondernemers eigen camera's heeft hangen.⁶³ Middels het systeem 'Camera in beeld' heeft de politie beter overzicht van de particuliere en publieke beveiligingscamera's. Zo kan de politie zien waar de camera's hangen en waar zij opnames van maken. Steeds meer particulieren en bedrijven zijn bereid om hun bewakingscamera's aan te melden.⁶⁴ Overigens zijn de beelden van deze camera's niet altijd van een zodanige kwaliteit dat hier bij de opsporing van misdrijven gebruik van kan worden gemaakt.

Andere middelen die ondernemers meer inzetten zijn het (collectieve) winkelverbod voor notoire winkeldieven en het stimuleren van pinnen en contactloos betalen, zodat minder contant geld voorhanden is. In 2015 werden in Nederland voor het eerst meer aankopen gedaan met de pinpas dan met contant geld.⁶⁵ Ondanks deze trend maken buitenlandse

toeristen nog relatief vaak gebruik van contant geld waardoor zij een aantrekkelijk doelwit vormen voor criminelen. Plaatsen binnen de eenheid waar veel toeristen komen, zoals de Amsterdamse binnenstad, blijven daarom een risico voor zakkenrollerij, straatroof en andere diefstallen.

Tot slot kan gesteld worden dat online winkels in grote mate zelf actief zijn in het voorkomen en bestrijden van fraude. Er wordt gebruik gemaakt van risicoprofielen en indicatoren om aankoopfraude zoveel mogelijk tegen te gaan. Binnen branches wordt gezocht naar manieren om deze vorm van fraude gezamenlijk aan te pakken.

Burgerparticipatie

Naast de toegenomen beveiliging van de eigen goederen zijn er ook steeds meer initiatieven waarbij burgers ondersteunen bij de kerntaak van de politie. Dit geldt zowel voor het houden van toezicht (middels buurtwachten of Whatsappgroepen) als voor de opsporing (burgernet, websites als boeven.nl en Facebookpagina's).

WhatsApp is als middel voor burgertoezicht sterk in opkomst. De berichtenservice stelt bewoners van een wijk in staat om zich op een eenvoudige wijze te organiseren en samen overlast en criminaliteit in de wijk tegen te gaan. Het aantal Whatsappgroepen is ook binnen de eenheid sterk gestegen. Tijdens het Donkere Dagen Offensief in 2015/2016 werden in de eenheid bijna 100 buurt-Whatsappgroepen geteld en eind 2017 is dit aantal gestegen tot bijna 300.⁶⁶ Burgerinitiatieven zoals deze gedijen het beste in buurten waar reeds een bepaalde 'sociale kracht' aanwezig is (in de zin van goede relaties tussen burgers onderling en tussen burgers en instanties).⁶⁷ Dat verklaart mogelijk ook het relatief hoge aantal Whatsappgroepen in de gemeenten Aalsmeer, Uithoorn en Amstelveen ten opzichte van Amsterdam.⁶⁸

Voor de opsporing zijn er ook verschillende initiatieven die de burger in staat stellen de politie te helpen. Burgers worden bijvoorbeeld via een 'Pokémon-achtige' app met de naam 'Automon' in staat gesteld samen met de politie gestolen auto's op te sporen. Een andere app genaamd 'Samen Zoeken' wordt gebruikt om de politie te helpen bij het zoeken naar vermiste personen. De vermissing van Anne Faber in oktober 2017 maakte veel burgerinitiatieven los.⁶⁹ Een grote groep burgers zette zich in om te helpen met zoeken en middels sociale media werd massaal meegedacht en werden tips gedeeld met de

⁵⁹ Bergema, R., Frinking, E., Jans, K., Sinning, P., Sweijs, T. en A. van de Bovenkamp (2017). *Grote bewegingen, grote impact. Een eerste verkennende studie naar belangrijke trends en maatschappelijke vraagstukken voor de politie*. The Hague centre for strategic studies.

⁶⁰ Land, M. van der, Stokkom, B. van, Boutellier, H. (2014) Burgers in veiligheid – Een inventarisatie van burgerparticipatie op het domein van de sociale veiligheid, Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, Leerstoel Veiligheid en Burgerschap.

⁶¹ Waard, J. de (2017) Criminology's Dirty Little Secret: Hoe de daling van de criminaliteit bijna geheel voorbijging aan de Nederlandse criminologie. In: Catrien Bijleveld & Peter van der Laan (eds.) *Liber Amicorum*.

⁶² Ilisia Marketingservice (2017) Ontwikkelingen in de beveiligingsbranche – Kwantitatieve branchescan beveiligingssector 2016, Eindhoven: Ilisia Marketingservice BV.

⁶³ Gemeente Amsterdam – Directie OOV (2015) Overzichtsbrief Cameratoezicht, dd 21 april 2015, Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

⁶⁴ <https://www.trouw.nl/home/de-particuliere-camera-rukt-op-als-hulpje-van-de-politie~a7139e4d/>

⁶⁵ <https://www.betaalvereniging.nl/actueel/nieuws/mijlpaal-eerst-meer-pin-dan-contant-nederland/>

⁶⁶ Hierbij gaat het alleen om de groepen die geregistreerd staan op de website: WABP.nl.

⁶⁷ Land, M. van der, Stokkom, B. van, Boutellier, H. (2014) Burgers in veiligheid – Een inventarisatie van burgerparticipatie op het domein van de sociale veiligheid, Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, Leerstoel Veiligheid en Burgerschap.

⁶⁸ <https://wabp.nl/forse-toename-in-whatsapp-buurtpreventie-groepen/>

⁶⁹ <https://www.rtlnieuws.nl/editie/mila-zoekt-als-vrijwilliger-mee-naar-anne-faber-het-is-fysiek-en-mentaal-heel-zwaar>

politie. Burgers gebruiken de sociale media daarnaast met grote regelmaat om gestolen goederen terug te vinden door het plaatsen van oproepen. Ook de politie maakt gebruik Facebook en Twitter voor het doen van oproepen aan de burgers om te helpen bij het opsporen. Inmiddels hebben alle basisteams in de Eenheid Amsterdam een eigen Facebookpagina waarop dergelijke berichten worden geplaatst.

In 2014 is onderzoek gedaan naar burgerparticipatie op het gebied van veiligheid. In dit onderzoek werd geconcludeerd dat over een causaal verband tussen de inspanningen en de opbrengsten niets gezegd kan worden, maar dat er wel indicaties zijn op het gebied van opbrengsten. Die indicaties wijzen erop dat burgerparticipatie bijdraagt aan een betere verbinding tussen burgers en professionals, het gevoel van veiligheid vergroot en kan leiden tot veiligheid verhogend gedrag (zoals melding doen bij de politie).⁷⁰

Er kleven ook risico's aan de toegenomen rol die burgers spelen bij toezicht en opsporing. Online klopjachten kunnen de privacy van anderen ernstig aantasten. Bij de zoektocht naar de daders van de aanslag in Boston in 2013 werd via sociale media zoals Reddit, 4Chan, Facebook en Twitter, op grote schaal meegezocht naar de daders. Dit leidde er toe dat de verkeerde persoon als dader werd aangewezen.⁷¹ Ook rond de #Metoo-discussie is te zien dat degene die worden beschuldigd in de (sociale) media al zijn veroordeeld zonder dat er een rechter aan te pas is gekomen.

Ontwikkeling

Onder invloed van de technische ontwikkelingen zullen steeds meer middelen beschikbaar komen waarmee de burger zijn eigen goederen kan beveiligen en een bijdrage kan leveren aan de veiligheid in de buurt. Het zal in de toekomst bijvoorbeeld vaker voorkomen dat een burger aangifte doet van zijn gestolen auto, fiets of telefoon en daarbij ook kan aangeven waar die zich bevinden. Ook zal bij grotere opsporingszaken steeds vaker online worden meegedacht en meegezocht naar de vermoedelijke daders. Deze ontwikkeling biedt kansen en kan het politiewerk effectiever maken.

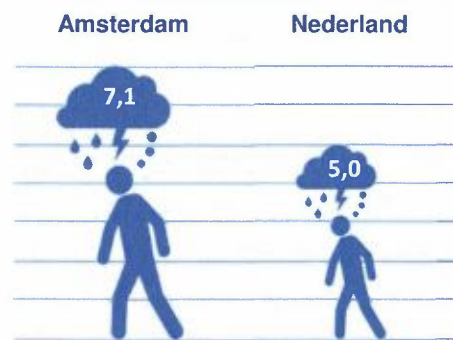
Kwetsbare groepen

Bepaalde groepen in de samenleving zijn kwetsbaarder voor criminaliteit dan anderen. Hun persoonlijke kenmerken of leefsituatie draagt er aan bij dat ze een gemakkelijk doelwit vormen voor criminelen of een hoger risico lopen om zelf crimineel gedrag te vertonen. Voor de politie vallen drie kwetsbare groepen op.

Personen met verward gedrag

Al meerdere jaren wordt vanuit de politie de zorg uitgesproken over personen met verward gedrag en een relatie gelegd met bezuinigingen in de gezondheidszorg en de toenemende druk

Personen met verward gedrag

Aantal incidenten per 1.000 inwoners van personen met verward gedrag in 2017

die dit oplevert voor de handhaving van de openbare orde. Deze personen met veelal psychische problemen zijn verantwoordelijk voor een breed palet aan incidenten, van overlast tot geweld. Ook binnen de groep geradicaliseerde personen en uitreizigers komen relatief veel personen met psychische problemen voor.⁷²

In het totaal aantal registraties van overlast door personen met verward gedrag is een duidelijke toename te zien. In Amsterdam steeg het aantal incidenten in vijf jaar tijd met 20 procent⁷³, een trend die ook landelijk zichtbaar is.⁷⁴ Behalve de omvang van het probleem is ook de indruk dat de ernst van de incidenten toeneemt, met als Amsterdams dieptepunt de steekpartij in de metro waarbij een psychiatrisch patiënt een willekeurig persoon dood stak.

Landelijk en lokaal zijn diverse aanjaag- en schakelteams opgezet om partners bij elkaar te brengen om zo een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag te realiseren. Inzet hierbij is dat verwarde personen in een passende omgeving worden opgevangen. In 2017 is de opvang in politiecellen en het politievervoer van personen met verward gedrag die geen strafbare feiten hebben gepleegd, afgebouwd. De afbouw loopt parallel aan de komst van alternatieven en in afstemming met het lokale gezag. Dit speerpunt is ook terug te vinden in het regeerakkoord, waarin wordt benadrukt dat regionale 24/7-crisiszorg aanwezig moet zijn om crisissituaties te voorkomen en politie en hulpdiensten te ontlasten. De verwachting is dat deze beweging zich, ook in de Eenheid Amsterdam, verder zal voortzetten waardoor de druk op de politie af zal nemen. Desalniettemin is de verwachting dat het aantal incidenten met verwarde personen de komende jaren niet zal afnemen en in veel crisisgevallen de politie als eerste ter plaatse zal zijn. Het is en blijft daarmee een groep die een deel van de aandacht van politie zal blijven opeisen.

⁷⁰ Land, M. van der, Stokkom, B. van, Boutellier, H. (2014) Burgers in veiligheid – Een inventarisatie van burgerparticipatie op het domein van de sociale veiligheid, Amsterdam: VU Amsterdam

⁷¹ <http://www.bbc.com/news/technology-22214511>

⁷² <https://www.volkskrant.nl/buitenland/nederlandse-syriegangers-voor-vertrek-vaak-al-psychische-problemen~a4060447/>

⁷³ Aantal incidenten 'overlast door verward persoon' (E33), 2017 ten opzichte van 2012.

⁷⁴ <https://www.politie.nl/nieuws/2017/februari/20/00-stijgende-trend-overlast-personen-met-verward-gedrag.html>

Ouderen

In Nederland doen zich de komende jaren demografische ontwikkelingen voor die ook hun weerslag hebben op diverse veiligheidsvraagstukken. Rond 2020 zal zich een historische omslag voordoen, er wonen dan meer ouderen (65-plussers) in ons land dan jongeren (jonger dan 20 jaar). Daarnaast zullen, zoals eerder aangegeven, steeds meer mensen zich in grote en middelgrote steden vestigen terwijl de dorpen krimpen. Driekwart van de bevolkingsgroei tussen 2016 en 2030 zal plaatsvinden in één van de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. De steden worden dus drukker, maar ook qua leeftijdssamenstelling van de bevolking zullen de tegenstellingen tussen de landelijke gebieden en de steden toenemen.⁷⁵ Hoewel de stad Amsterdam over het algemeen zal verjongen, zal vergrijzing binnen de eenheid een belangrijke rol blijven spelen. Zo zijn er wijken als Buitenveldert, Tuindorp Nieuwendam en Betondorp waar 24 tot 29 procent van de inwoners 65 jaar of ouder is (in heel Amsterdam is dat ongeveer 12%).⁷⁶ Ook bevindt zich binnen het werkgebied van de Eenheid Amsterdam een aantal gemeenten waar relatief veel ouderen wonen: Amstelveen en Ouder-Amstel.⁷⁷ Nu de trend is dat ouderen langer thuis blijven wonen, wordt ook het risico op slachtofferschap groter. Ouderen vormen een kwetsbare groep en zijn bij bepaalde delicten oververtegenwoordigd, denk hierbij aan insluipingen en de alom bekende babbeltruc.⁷⁸ Ook lopen ouderen een groter risico in het verkeer. Zo was in Nederland bijna de helft (48%) van de verkeersdoden in 2016 zestig jaar of ouder.⁷⁹

Ongedocumenteerde migranten

Een andere kwetsbare groep betreft de ongedocumenteerde migranten. Professionals omschrijven de situatie van ongedocumenteerden als 'uitzichtloos' en zeer gevoelig voor slachtofferschap. Men 'overleeft op straat', al dan niet met ondersteuning vanuit informele netwerken. Het is een vrijwel ongeziene groep inwoners van Nederland en Amsterdam. Ongedocumenteerde migranten zijn vanwege hun kwetsbare positie een gemakkelijke prooi voor uitbuiting door malafide werkgevers, huisjesmelkers of mensenhandelaren. Volgens onderzoek van de Erasmus Universiteit leidt hun aanwezigheid bovendien tot (overlevings)criminaliteit.⁸⁰ Er zijn geen betrouwbare cijfers voorhanden over hoeveel ongedocumenteerden er ongeveer zijn. Bij de gemeente Amsterdam wordt gesproken over vijf tot tienduizend ongedocumenteerden in Amsterdam, maar onduidelijk is waar deze aantallen op gebaseerd zijn.⁸¹ Mogelijk gaat het aantal ongedocumenteerden in Nederland de komende tijd verder toenemen onder invloed van de grote toestroom van asielzoekers de afgelopen jaren. Bekend is dat een deel van de vluchtelingen met een onbekende bestemming vertrekt voor ze

uitgezet worden of voordat de asielprocedure is afgerond. Het vermoeden is dat weer een deel hiervan in Nederland blijft zonder documenten en gebruik maakt van hun eigen netwerk om te overleven. Amsterdam zal een bepaalde aantrekkingskracht hebben op deze groep gezien de relatieve anonimiteit en voorzieningen (zoals bed, bad en brood) die de stad biedt.

Jihadisme

De jihadistische dreiging blijft de meest bepalende terroristische dreiging voor Nederland. Het dreigingsniveau in Nederland staat op vier (op een schaal van één tot vijf). Dit betekent dat de kans op een aanslag in Nederland reëel is, maar dat er geen concrete aanwijzingen zijn dat er voorbereidingen worden getroffen om een aanslag te plegen. De dreiging kan komen uit verschillende typen actoren: terroristische organisaties, transnationale netwerken, kleinschalige cellen en eenlingen.⁸² Het nationale dreigingsniveau is ook van toepassing op Amsterdam en zal daarom ook de komende jaren aandacht blijven vragen van de politie en haar veiligheidspartners.

Volgens de NCTV en AIVD wordt vanuit Nederland nauwelijks meer uitgereisd naar jihadistisch gebied. In het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) 46 van de NCTV, dat mede op basis van informatie van de AIVD tot stand wordt gebracht, wordt gemeld dat het aantal naar Syrië en Irak uitgereisde personen per 1 november 2017 ongeveer 285 is. Hiervan zijn circa 55 personen omgekomen. Het aantal terugkeerders staat op 50 en het aantal personen uit Nederland dat met jihadistische intenties aanwezig is in Syrië/Irak is ongeveer 185. Amsterdam kent 16 uitreizigers, 7 terugkeerders en 6 overledenen in het strijdgebied.⁸³

Uit het DTN 46 blijkt verder dat zowel al Qa'ida als ISIS de intentie en de capaciteit hebben om in Europa gecoördineerde, complexe aanslagen en eenvoudige aanslagen te (laten) plegen. ISIS blijft een dreiging vormen voor het Westen ondanks verlies van grondgebied in Irak en Syrië. Daarbij spelen online-instructies een belangrijke rol. De afgelopen DTN-periode valt op dat Nederland wat meer op de radar verschijnt als potentieel doelwit van individuele ISIS-leden en sympathisanten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit impliciete of expliciete oproepen in propaganda om in Nederland aanslagen te plegen. De Eenheid Amsterdam en diverse locaties binnen deze eenheid zijn kwetsbaar voor aanslagen. Het is een dichtbevolkt gebied, met inwoners afkomstig uit veel verschillende landen en culturen, het kent grote evenementen met massa's mensen op de been. De combinatie van deze kenmerken maakt Amsterdam een aantrekkelijk doelwit voor terroristen.

⁷⁵ Bergema, R., Frinking, E., Jans, K., Sinning, P., Sweijs, T. en A. van de Bovenkamp (2017). *Grote bewegingen, grote impact. Een eerste verkennende studie naar belangrijke trends en maatschappelijke vraagstukken voor de politie*. The Hague centre for strategic studies.

⁷⁶ *Bevolking wijken en stadsdelen naar vijfjaars leeftijdsgroepen*, (januari 2017). OIS Amsterdam.

⁷⁷ Staline, CBS. Geraadpleegd op 12 december 2017.

⁷⁸ *Overzicht trends en ontwikkelingen: Een outside- in analyse van de belangrijkste bewegingen in het sociaal domein*. Vereniging van Nederlandse gemeenten.

⁷⁹ *Monitor verkeersveiligheid 2017*. Stichting wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid.

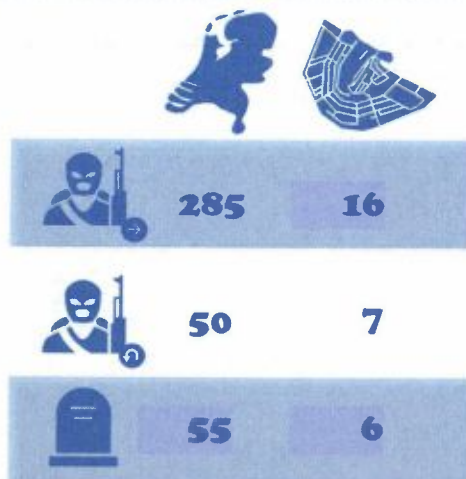
⁸⁰ Boom, J. de, Engbersen, G., Leerkes, A. (2006) *Asielmigratie en criminaliteit*, Rotterdam: Erasmus Universiteit

⁸¹ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/klopt-dit-wel-amsterdam-telt-zeker-tienduizend-illegalen~a4516007/>

⁸² Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (2017) *Samenvatting Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 46, november 2017*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

⁸³ Stavaza CTERJ, geraadpleegd op 11-12-2017.

Jihadstrijders in Nederland en Amsterdam

Aantal uitgereisde, teruggekeerde en overleden personen per 1 november 2017

Terugkeerders, gedetineerden, vrouwen en kinderen

De afname van het grondgebied van ISIS zou kunnen leiden tot een toename van terugkeerders en daarmee een toename van de dreiging van een aanslag. Door training, ervaring met wapens en haat tegen het westen zouden deze terugkeerders de stap kunnen zetten om over te gaan tot actie. De dreiging tegen Europa gaat niet alleen uit van terugkeerders uit jihadistische strijdgebieden, alsook van personen die nooit zijn uitgereisd, maar die zijn geïnspireerd, gestimuleerd of aangestuurd door jihadistische organisaties.

Ook vrouwelijke aanhangers, ex-gedetineerden⁸⁴ en kinderen van uitreizigers vormen een risico. Zeker nadat ISIS in juli 2017 in propaganda vrouwelijke aanhangers/leden nadrukkelijk heeft opgeroepen om deel te nemen aan de fysieke strijd gaat hier een dreiging van uit. De NCTV geeft aan dat deze oproep vrouwen kan doen besluiten ook geweld te gebruiken. Daarnaast wordt de verwachting uitgesproken dat aanslagen waarbij vrouwen betrokken zijn op hun beurt meer vrouwen kunnen inspireren tot het plegen van aanslagen. Een aantal ex-gedetineerden die nog altijd het jihadistisch gedachtegoed aanhangt heeft in de gevangenis mogelijk toegang tot nieuwe netwerken (crimineel of jihadistisch) verkregen en vormen daarom een risico. Tot slot wordt gewezen op de (minderjarige) kinderen van terugkeerders; ook van hen gaat een risico uit. Zij zijn lange tijd in het strijdgebied geweest en keren mogelijk getraumatiseerd, geïndoctrineerd of geïnspireerd terug.

Opiëttende burger

Als gevolg van de aanhoudende dreiging van een terroristische aanslag zijn burgers alerter geworden op verdachte situaties, zowel in het dagelijks leven als bij evenementen waarbij sprake is van een grote mensenmassa. Deze alertheid kent ook een

⁸⁴ Personen die zijn vrijgekomen na een veroordeling voor terroristische feiten.

⁸⁵ *Sociaaleconomische trends. Ervaren terroristische dreiging in Nederland*, CBS juni 2017.

keerzijde wat uit kan monden in angst en paniek. Onschuldige gebeurtenissen zoals een vergeten koffer kunnen grote economische of maatschappelijke gevolgen hebben. Het CBS heeft onderzoek gedaan naar het gevoel van mensen in Nederland met betrekking tot terrorisme. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat zeventig procent van de Nederlanders wel eens bang is voor een terroristische aanslag en dat vier procent bang is om zelf slachtoffer te worden. Vergelijkingen met andere jaren zijn niet te maken omdat dit de eerste keer is dat hier onderzoek naar is gedaan.⁸⁵ Uit het onderzoek komt tevens naar voren dat zeven procent aangeeft dat zij bepaalde plaatsen in Nederland mijden. Het gaat dan vooral om grote evenementen met veel bezoekers, zoals voetbalstadions, festivals of evenementen zoals met Koningsdag. Ook worden openbare drukke plaatsen zoals treinstations genoemd en een relatief grote groep (9%) geeft aan grote steden, Amsterdam in het bijzonder, te mijden.